

Hvor er den videnskabspolitiske debat?

Af Claus Emmeche, Københavns Universitet

Artiklen argumenterer for behovet for at undersøge og debattere de udfordringer, videnskaberne stilles overfor med de aktuelle ændringer i finansiering, organisering og styring af forskningen i Danmark. Som bidrag hertil præsenteres et nyt debatforum i form af en blog.

Grundforskningens vilkår vil i de kommende år påvirkes af de voldsomme forandringer, universiteterne er blevet påtvunget siden sidste universitetslov i 2003, og senest med indfusionering af sektorforskningsinstitutioner i 2006. Godt, at fagtidsskrifter som *Kvant* levner plads til dette. Det er yderst begrænset hvad man indtil nu har hørt fra forskerne selv om de uheldige sider af ændringerne for universiteternes og forskningens vilkår.

Det forhold, at kritikken kun ytres uofficielt, udenfor referat på gange, i laboratorier og kantiner, hænger selvfølgelig sammen med manglen på demokrati på universiteterne, som nu er blevet topstyrede, med bestyrelser med eksternt flertal (med overvægt af erhvervs- og undervægt af andre samfundsinteresser), ansatte ledere og stram ministeriel detailstyring. Forskere på gulvplan oplever et voksende tidspres, og man resignerer og tvivler på nytten af protest. Hvis der engang var professorvælde på universiteterne, og senere et mere demokratisk system, har vi i dag fået et managementvælde, som legitimerer sig ved ord som effektivitet, kvalitet og relevans.

Da man begyndte at tale om, at der havde bredt sig en tavshedskultur på de danske universiteter, tændtes de indre advarselsslamper og jeg tilsluttede mig en blog kaldet *Forskningsfrihed?*, opstartet i januar 2007, og lod mig siden overtale til at agere redaktør, da dens stifter (måske sigende for situationen) ikke ønskede at stå frem ved eget navn.

Det har altid en vis terapeutisk funktion at give luft for sin harme, men hjælper det overhovedet noget at ytre sig kritisk på en blog? Jeg er ikke ekspert i politisk kommunikation, men meget tyder på at de politiske blogs i Danmark og andre steder i verden får stigende betydning. Med et så snævert fokus som forsknings- og universitetspolitik, er der ingen tvivl om at blogmediet egner sig godt til at fremføre en præcis og uddybende kritik af skadevirkningerne af den førte forskningspolitik, uafhængigt af etablerede medier, universiteternes egne blade (som mange steder savner egentligt selvstændige redaktioner) og af fagforeningerne, selvom de også yder vigtige bidrag. Bloggen skrives af forskere, har en håndfuld aktive skribenter og en større gruppe støtter, kommentatorer og potentielle bidragsydere fra alle hjørner af det videnskabelige landskab. Vi modtager gerne flere repræsentanter fra naturvidenskaberne. Skribenterne bidrager ud fra egne standpunkter, man skal ikke have tilsluttet sig

noget bestemt forskningspolitisk program, formålet er ganske enkelt forskningspolitisk debat (mere om det redaktionelle på redfriforsk.blogspot.com).

En af bloggens ydelser er at tilvejebringe materiale som gør det lettere for universiteternes forskere at orientere sig om de ændringer og forringelser, der pågår. Manglen på demokrati har ført til, at hvis ikke man tilhører en snæver kreds af den nye nomenklatura af rektorer, dekaner, prodekaner, institutledere, universitets- og fakultetsdirektører m.v., er det meget svært at følge med i debat-, hørings- og beslutningsprocesserne. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling ønsker at centraldirigere så mange dispositioner med så lidt debat som muligt; selv rektorkollegiet er ofte rystet over ministeriets begær efter centralstyring.

Lad mig kort nævne nogle af de udfordringer, som har været debatteret:

1. Angrebet, under kodeordet "konkurrenceudsættelse," på universiteternes basismidler, og de heraf følgende forsøg på at finde en central algoritme for fordelingen af disse efter ranking af universiteterne (et tal for 'kvalitetsvægten' af universitet n), på grundlag af såkaldte 'kvalitetsindikatorer' (reelt: indikatorer for aktivitet) for henholdsvis forskning, undervisning, videnspredning og hvervssamarbejde. Bemærk, at disse indikatorer ønskes benyttet universelt til at sammenligne og pointgive forskning indenfor fysik, matematik, medicin, sociologi og litteraturvidenskab efter de samme 'kvalitetsmål'!
2. Faren for at sektorforskningens kultur med høj institutionsloyalitet og begrænset ytringsfrihed udbredes til alle dele af universiteterne.
3. Reelle og potentielle begrænsninger i forskningsfrihed, herunder manglen på sikring af den individuelle forskningsfrihed, inkl. retten til frit valg af emne indenfor ansættelsesområdet. (Der er sager herom, som ikke kan diskuteres, da de forskere hvis forskningsfrihed er krænket, ikke vil stå offentligt frem).
4. Andre trusler imod den akademiske frihed såsom ytringsfrihed og chikane af enkeltpersoner (fx misforståede forsøg på at true med UVVU som retsinstitus i en rent politisk debat).

5. Skævvridning af grundforskning i form af overdrevet fokus på erhvervsrelevans og 'teknologioverførsel'. Forskning og udvikling kan være fint nok (især når der også tages hensyn til miljø og samfund), men der skal stadig være plads til ren nysgerrighedsdrevet videnskab.
6. Vilkårligheden og den manglende dokumentation af fornuften i større organisatoriske ændringer såsom universitetsfusioner og nedlæggelse af censorinstitutionen.
7. Knapheden af forsøg på at sætte den ændrede universitetspolitik i Danmark og andre lande ind i en større samfundsmæssig og teoretisk kontekst (se hertil [1], [2], [3], [4]).

Det er, som om videnskabernes interesser ikke gøres særligt kraftigt gældende af nogen indflydelsesrige organisationer (desuagtet gode bidrag til debatten fra Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab). Universiteterne er blevet for erhvervs- og managementrettede; forskningspolitikere ser dem som spydspidser i det fantasme, der hedder "den globale konkurrence om uddannelse"; fagforeningerne er ikke stærke nok og ikke helt gearede til at varetage andet end løn- og ansættelsesfaglige interesser; og endelig fokuserer videnskabsjournalistikken med få undtagelser kun på sit kerneområde, formidling. Det er i dette landskab, den nye blog er

dukket op. Politikerne og bureaukraterne har sat sig på forskningspolitikken, og der er nu behov for en ny videnskabspolitik.

Litteratur

- [1] Hans Fink m.fl. (2003), *Universitet og Videnskab*, Hans Reitzel, Kbh.
- [2] Sheila Slaughter m.fl. (2004), *Academic Capitalism and the New Economy*. John Hopkins University Press, Baltimore.
- [3] Helga Nowotny et al. (2001), *Re-Thinking Science*. Cambridge, Polity.
- [4] John Krejsler (2006), "Discursive Battles about the Meaning of University: the case of Danish university reform and its academics", *European Educational Research Journal* 5 (3-4): 210-220.

Claus Emmeche er redaktør på bloggen *Forskningsfrihed?* <http://redfriforsk.blogspot.com>. Han er biolog og videnskabsteoretiker og leder af Center for Naturfilosofi og Videnskabsstudier ved Københavns Universitet (www.nbi.dk/natphil).

Foreningsnyt – foredrag i efteråret

Astronomisk Selskab

Jagten på Universet.

Udforskningen af Universet foregår i Danmark på mange fronter: På den helt store kosmologiske skala forskes der i mørk energi og mørkt stof. Galakser, der kan ses som universets byggesten er små på kosmologisk skala, mens de eksternt voldsomme energiodbrud, der finder sted i gammaglimt, nærmest er mikroskopiske på denne skala. Universets historie og bestanddele, store som små, udforskes gennem de mange forskellige typer observationer, som vi kan foretage her fra jorden, eller fra satellitter.

Vi skal i denne foredragsrække høre om det seneste nye indenfor denne udforskning af Universet, fra den helt store skala til universets noget mindre, men meget energirige fænomener. Forelæserne er nogle af de danske

forskere, der befinder sig i den absolutte front af disse forskningsfelter.

Der er gratis adgang for medlemmer af Astronomisk Selskab og Tycho Brahe Planetarium, tilmelding er ikke nødvendig. Eventuelle ændringer af tid og sted vil blive annonceret i Knudepunktet.

Foredragene afholdes i samarbejde mellem Astronomisk Selskab, Tycho Brahe Planetarium og Folkeuniversitetet. Foredragsarrangører: Michael Linden-Vørnle, Torben Arentoft og Bertil Dorch.

Selskabet for Naturlærens Udbredelse

Foredragene i dette efterårs mødeprogram er markeret med 'SNU', og er beskrevet på SNU's hjemmeside, www.naturvidenskab.net. Tilmelding til virksomhedsbesøget den 8/10 kan ske til bente.egaa@uni-c.dk.

Foredragene afholdes på følgende adresser:

AS (Kbh): Auditoriet, Juliane Maries Vej 30, 2100 Kbh. Ø

AS (Årh): Matematisk Inst., Aarhus Universitet, Ny Munkegade, Bygn. 530, Aud. D, 8000 Århus C

SNU: Geologisk Museum, Øster Voldgade 5-7, Kbh. K (www.naturvidenskab.net).